

Romiešu sabiedrības līgums (*societa*) un romiešu tiesiskie principi mūsdienu Latvijas tiesībās

Allars Apsītis

*Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija
allars@inbox.lv*

Kopsavilkums

Rakstā atspoguļoti autora veiktās romiešu tiesību pirmavotu, galvenokārt romiešu sabiedrības līguma (*societa* – lat. val.), tiesiskā regulējuma izpētes rezultāti par minētā regulējuma un modernās Latvijas likumdošanas aktu idejiskajām kopsakarībām. Tajā uzsvērta romiešu legālo principu ietekme uz tādu darījumu, kuru priekšmets ir neatļauta un nepieklājīga darbība ar reliģijai, likumiem vai labiem ticumiem pretēju mērķi, spēkā neesamības tiesiskajā reglamentācijā, kā arī uz Latvijas Republikas Civillikumā ietvertu “maldības”, “viltus”, “nosacījumu”, “termiņu” un “tiesiska darījuma formas” koncepciju romiskajiem pamatiem. Latvijas pētnieki minēto tematiku šādā skatupunktā īpaši nav aplūkojuši, ar publikācijām latviešu valodā autoram saskarties nav nācies, tāpēc šis pētījums varētu dot ieguldījumu nacionālās tiesību zinātnes attīstībā.

Atslēgvārdi: Civillikums, romiešu civiltiesības, sabiedrības līgums.

Ievads

Pētījums tapis kā atsevišķs darbs no autora realizētā romiešu privāttiesību pirmavotu pētījuma, kas veikts promocijas darba “Kapitāla apvienošana romiešu tiesībās un to ietekme uz mūsdienu Latvijas Republikas tiesību institūtiem” tapšanas gaitā. Saskaņā ar autora rīcībā esošo informāciju Latvijas pētnieki minēto tematiku šādā skatupunktā īpaši nav aplūkojuši, ar publikācijām latviešu valodā autoram saskarties nav nācies. Tādējādi, pētījums varētu dot zināmu ieguldījumu nacionālās tiesību zinātnes attīstībā.

Darba mērķis

Šī darba mērķis bija izpētīt romiešu tiesību pirmavotos rodamo informāciju par sabiedrības līguma tiesiskās reglamentācijas īpatnībām un veikt romiešu tiesību pirmavotu un modernās Latvijas likumdošanas aktu idejisko kopsakarību analīzi.

Materiāls un metodes

Pētījuma gaitā realizēta romiešu tiesību pirmavotu (*Codex Iustinianus, Digesta, Iustiniani Institutiones*) un mūsdienu Latvijas Republikas likumdošanas aktu izpēte un analīze, izmantojot induktīvo, deduktīvo un salīdzinošo metodi.

Rezultāti un diskusija

Seno romiešu civilizācijas ietvaros tika izveidota visai sarežģīta un ļoti veiksmīga tiesiskā bāze, lai liela un tam laikam augsti attīstīta impērija varētu sekmīgi funkcionēt. Tāpat nepieciešams norādīt, ka romiešu radītie tiesiskie principi, īpaši privāto jeb civiltiesību jomā, ir izrādījušies tik veiksmīgi, ka joprojām atrodas Rietumu un nu jau arī visas globalizētās pasaules privāto tiesību pamatā. Vietām šī ietekme ir tiešāka – kontinentālajā Eiropā un tās valstu bijušajās kolonijās pastāvošā t. s. romāņu–ģermāņu jeb kontinentālās Eiropas tiesību sistēma, vietām vairāk pastarpināta – Anglijā un Velsā, ASV un lielākajā daļā bijušo britu koloniju izplatītā anglosakšu jeb vispārējo tiesību sistēma. Mūsdienu Latvija pieder kontinentālās Eiropas tiesību sistēmai, un seno romiešu iedibinātie principi, tiesību normu recepcijas vēsturiskās attīstības gaitā pārņemtas arī Latvijas Republikas normatīvajos aktos.

Minētais vērojams, aplūkojot romiešu sabiedrības līguma tiesisko regulējumu. Tā, piemēram, romiešu tiesību pirmavotos norādīts, ka visi romiešu sabiedrības līgumus reglamentējošie noteikumi attiecas vienīgi uz situācijām, kad sabiedrība veidota cienījamu un likumīgu mērķu sasniegšanai. Ja sabiedrība radīta ar nolūku pārkāpt likumu, sabiedrības līgums ir spēkā neesošs, jo tolaik bija vispārpieņemts, ka sabiedrības līguma lietās nevar būt kas tāds, kas ir apkaunojošs (D 17.2.57) [3, 342]. Jebkāda veida noziedzīgi nolūki nozīmēja sabiedrības līguma automātisku spēkā neesamību.

Bija noteikts, ka nav iespējama sabiedrība, kas kopēji iepirktu nāvējošu indi. Minētais attiecās uz visām vielām, kuras pat pēc atbilstošu papildelementu pievienošanas nebija padarāmas par lietošanai derīgām. Turpretī, ja indīgās vielas bija izmantojamas farmācijā vai pretinžu izgatavošanai paredzētos maisījumos, to kopējas iegādes realizēšanai varēja tikt noslēgts sabiedrības līgums (D 18.1.35.2) [3, 348].

Tāpat par likumīgu un puses legāli saistošu sabiedrību nebija atzīstama personu apvienība kopīgai zādzības (*furtum* – lat. val.) pastrādāšanai. Tādējādi zagļu bandas dalībnieki nevarēja celt savstarpējus prasījumus par kaut kādu panākto vienošanos neizpildi. Piemēram, zagļi nevarēja būt viens otra galvinieki (*fideiussores* – lat. val.),

lai pieķeršanas gadījumā samaksātu piespriesto soda naudu. Vienošanās par šādu galvojumu (*fideiussio* – lat. val.) bija spēkā neesoša un dalībniekus legāli nesaistoša (D 46.1.70.5) [3, 867].

Līdzīgi bija gadījumā, ja aizbildni (*tutor* – lat. val.) kopā ar citiem līdzzābildņiem pieķēra aizbilstamā mantas izsaimniekošanā. Tad piespriestā soda nauda pašam arī bija jānomaksā un no līdzdalībniekiem to ne pilnībā, ne daļēji piedzīt nevarēja. Jo, lai kādas arī savulaik būtu bijušas aizbildņu savstarpējās vienošanās, sabiedrības nozieguma pastrādāšanai (*societas maleficiorum* – lat. val.) likums neatzina (D 27.3.1.14) [3, 483].

Turklāt par nelikumīgām sabiedrībām uzskatīja arī apvienības viltotu pierādījumu fabricēšanai, viltus liecinieku piesaistei, testamentu viltošanai, liecinieku uzpirkšanai un nepamatotu tiesas procesu izraisīšanai par samaksu (D 48.10.1 pr.) [3, 937].

Iepriekšminētās romiešu iedibinātās legālās tradīcijas pilnā mērā atspoguļojas Latvijas Civillikumā. Tādējādi par tiesiska darījuma, tostarp sabiedrības līguma, priekšmetu nevar būt neatļauta un nepieklājīga darbība, kuras mērķis ir pretējs reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem vai kura vērsta uz to, lai apietu likumu. Šāds darījums ir spēkā neesošs [6, CL 1415. p.]. Tāpat Civillikumā norādīts, ka neviens līgums, kas veicina kaut ko pretlikumīgu, netikumīgu vai negodīgu, nesaista. Ja viena puse ar viltu piedabūta šādu līgumu noslēgt, tai ir tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību [6, CL 1592. p.].

Līdzīgi varam runāt par maldības koncepcijas pārņemšanu. Romiešu sabiedrības līgums bija tā sauktais konsensuālkontrakts – tika uzskatīts par noslēgtu ar brīdi, kad puses panākušas attiecīgo vienošanos (*Consensu fiunt obligationes in... societatibus...* – lat. val.), savukārt to izpildīt varēja arī vēlāk (D 44.7.2 pr.) [3, 847]. Turklāt bija svarīgi, lai vienošanās tiešām atspoguļotu pušu patiesos nolūkus un nodomus un lai visi sabiedrības biedri vienādi un nepārprotami izprastu, par ko galu galā vienojušies. Ja vienošanās nepauda biedru patieso un īsteno gribu, tā varēja tikt uzskatīta par spēkā neesošu (D 44.7.57) [3, 851].

Šāda veida romiskas izcelsmes legāla tradīcija pārņemta arī Latvijas Civillikumā, kur paredzēta nepieciešamība pēc tiesiska darījuma dalībnieku (starp citu, arī mūsdienu sabiedrības līguma slēdzēju) brīvas gribas izteikuma. Tiesiska darījuma spēkā esamībai vajadzīgs, lai dalībnieku griba būtu brīvi radusies, turklāt bez maldības [6, CL 1440. p.]. Ja maldība atzīstama par svarīgu (piemēram, maldība par darījuma šķiru [6, CL 1447. p.], lietas identitāti [6, CL 1448. p.] vai kādu personu darījumā – ja vien personu maiņa ir nozīmīga tam, kas maldijies, vai, ja maldība attiecas uz kāda personiskām spējām un īpašībām un maldīgi pieņemtā īpašība pēc darījuma rakstura ir svarīga [6, CL 1450. p. u. c.]), tā iznīcina visu darījuma spēku, “...jo jāpieņem, ka tas, kas tā maldijies, nav nemaz devis darījumam savu piekrišanu un darījums tāpat nemaz nav noticis” [6, CL 1445. p.].

Arī Latvijas Civillikumā ietvertā doma par viltu kā otras personas prettiesīgu maldinājumu, lai piedabūtu šo personu veikt kādu tās interesēm pretēju darbību vai atturēties no darbības veikšanas [6, CL 1459. p.], uzskatāma par romiešu legālo mantojumu.

Ja romiešu sabiedrības līgumu noslēdza ar viltu vai nolūkā veikt viltīgas darbības, to uzskatīja par spēkā neesošu, jo viltus un blēdīšanās ir pretrunā ar labas ticības principiem (*Societas si dolo malo aut fraudandi causa coita sit, ipso iure nullius momenti est, quia fides bona contraria est fraudi et dolo* – lat. val.) (D 17.2.3.3) [3, 339].

Ar viltu (*dolus* – lat. val.) tika saprasta tīša un apzināta maldināšana – viltība, blēdība, krāpšana, mahinācija, lai otru apmānītu vai piemuļķotu tā, lai piedabūtu viņu rīkoties pretēji savām interesēm (D 4.3.1.2). Piemēram, noslēgt neizdevīgu līgumu vai pieņemt maksātspējīgas personas atstātu mantojumu pārliecībā, ka tas ir ar parādiem neapkrauts. Tika īpaši norādīts, ka šeit domāts viltus ļaunā nolūkā (*dolus malus* – lat. val., – “sliktais viltus”), kuru nepieciešams atšķirt no viltus, kas pastrādāts ar labiem nolūkiem (*dolus bonus* – lat. val., – “labais viltus”), piemēram, lai maldinātu ienaidnieku vai laupītāju (D.4.3.1.3) [3, 166] (vairāk par viltu sk.: D 4.3 tit. [3, 165–168]).

Romiešu juristu izstrādātais labas ticības (*bona fides* – lat. val.) princips ir uzskatāms ne tik vien par juridisku, bet arī par morāli ētisku kategoriju, kura, starp citu, tiek atzīta par vienu no mūsdienu juridiskās ētikas pamatelementiem. Saskaņā ar romiešu juristu priekšstatiem personas (kontrahenta, lietas valdītāja u. c.) rīcība un darbības nedrīkstēja saturēt nekādus viltus un netaisnības elementus. Turklāt nebija svarīgi, vai viltus izpaudies kā aktīva darbība vai kā pasīva atturēšanās no darbības [5, 207].

Bija svarīgi pierādīt personas pārliecību, ka viņas rīcībā tiešām nav viltus vai ļaunprātības elementu. Tā, piemēram, par lietas labticīgu valdītāju tika uzskatīts tāds, kurš varēja pierādīt, ka tiešām bijis pārliecināts, ka viņam un tikai viņam ir vislielākās tiesības uz lietas valdīšanu un viņš tiešām nav zinājis, ka iegādājies zagtu mantu (I 2.6. pr.; I 2.6.1–2) [4, 37], bet domājis, ka pērk to no īpašnieka vai no tāda, kam ir tiesības mantu atsavināt, – personas likumīga pārstāvja vai aizbildņa (viņš ir *bonae fidei emptor* – lat. val., – “pircējs labā ticībā”) (D 50.16.109) [3, 996]. Zaglis savukārt uzskatāms par ļaunprātīgu valdītāju, jo, neapšaubāmi, zina, ka valda pār mantu, ko pats nozadzis (I 2.6.3) [1, 12].

Tādējādi, ja, piemēram, kāds nepilngadīgais (*minor* – lat. val., 14–25 g. v.) ar viltus palīdzību bija piedabūts noslēgt sabiedrības līgumu vai sabiedrības līgumu dāvināšanas nolūkā (*donationis causa* – lat. val.), juridiski šāds līgums neeksistēja (D 4.4.16.1) [3, 171].

Mūsdienu Latvijas likumdošanā vērojama daļēja atkāpšanās no minētā principa – saskaņā ar Civillikumu pieviltajam ir tiesības prasīt darījuma atcelšanu, bet par spēkā neesošu to tomēr neuzskata. Darījums nav spēkā neesošs, tomēr ir apstrīdams – tas, kas ar viltu piedabūts noslēgt darījumu, var prasīt, lai to atceļ. Turklāt, ja viltus bijis par iemeslu tikai dažiem darījuma noteikumiem, pieviltajam ir tiesības prasīt tikai zaudējumu atlīdzību [6, CL 1461. p.].

Ja vien pastāvēja šāda vēlme vai vajadzība, romiešu sabiedrības līguma spēkā esamību varēja padarīt atkarīgu no kāda nosacījuma izpildes. Romiešu juristi sākotnēji gan esot šaubījušies, vai sabiedrību var dibināt, paredzot īpašus noteikumus. Piemēram, vai sabiedrības līgumā var paredzēt, ka tas kļūtu biedriem saistošs vienīgi

gadījumā, ja kāda persona tiktu ievēlēta valsts amatā – kļūtu par konsulu. Visbeidzot, imperators Justiniāns noteica, ka biedriem ir tiesības veidot sabiedrības gan bez (*pure* – lat. val., – “tīri”), gan ar nosacījumiem, “lai nākotnē nekādas veco laiku šaubas nerastos”, jo visādā ziņā esot ņemamas vērā personu vēlmes slēgt likumīgus līgumus (C 4.37.6) [2, 207].

Līgumslēdzēju tiesības uz dažādu blakus noteikumu, tostarp nosacījumu, ieviešanu katrā līgumā saskaņā ar romiešu iedibinātu tradīciju garantē arī Latvijas Civillikums [6, CL 1548. p.]. Ar nosacījumu tiek saprasts tāds blakus noteikums, ar kuru līguma spēks darīts atkarīgs no kāda nākoša un nezināma vai vismaz par tādu domājama notikuma [6, CL 1549. p.]. Ja ar nosacījumu nosacīts līguma spēka sākums, to dēvē par atliekošu nosacījumu [6, CL 1551. p.].

Romiešu sabiedrība varēja tikt veidota kā uz noteiktu termiņu, tā uz sabiedrības biedru dzīves laiku – bez darbības termiņa ierobežojuma.

Noslēgtais sabiedrības līgums varēja stāties spēkā kā nekavējoši, tā iestājoties kādam noteiktam termiņam vai kādiem noteiktiem apstākļiem (D 17.2.1. pr.) [3, 339].

Balstoties uz romiskajiem legālajiem principiem, Latvijas Republikas Civillikumā noteikts, ka mūsdienu sabiedrības līguma ilgumu var aprobežot ar noteiktu laiku. Tāpat iespējama sabiedrības līguma noslēgšana uz nenoteiktu laiku [6, CL 2242. p.]. Turklāt Latvijas Civillikums nosaka, ka katrā līgumā, tātad arī sabiedrības līgumā, var ieviest nosacījumus un termiņus [6, CL 1548. p.], tostarp atliekošus nosacījumus, ar kuriem nosacīts līguma spēka sākums [6, CL 1551. p.], un sākuma termiņus, kas no līguma izrietošās tiesības sākumu dara atkarīgu no zināma brīža iestāšanās [6, CL 1579. p.].

Latvijas Komerclikums savukārt paredz, ka attiecībā uz pilnsabiedrību / komandītsabiedrību pieņemams, ka par sabiedrību, kas nodibināta uz nenoteiktu laiku, uzskatāma arī tāda sabiedrība, kas nodibināta uz laiku līdz kāda sabiedrības biedra mūža beigām [7, KoL 100. p. 1].

Tīri tehniski romiešu sabiedrības līgumu varēja noslēgt vairākās formās – ar mantas ieguldīšanu, mutvārdos vai ar ziņneša starpniecību (D 17.2.4 pr.) [3, 339]. Tāpat vienošanās fakti bija iespējams dokumentēt rakstveida līgumā (D 44.7.2.1), kā arī apmainoties ar rakstiskām vēstulēm (D 44.7.2.2) [3, 847].

Jebkurā gadījumā rakstiskai formai acīmredzot bija zināmas priekšrocības. No tiesību avotiem noprotams, ka privātā kārtā taisītiem aktiem (*idiochira* – gr. val.), tostarp arī aktiem par sabiedrības līgumiem, ja vien tie bija rakstiski sastādīti, parasti tika piešķirts publiski taisītu dokumentu statuss (*quasi publice scriptas* – lat. val.). Minētais vajadzības gadījumā jūtami atviegloja attiecīgā prasījuma celšanas un faktu pierādīšanas iespējas (C 8.17.11 pr.) [2, 373].

Romiešu aizsākto tradīciju ietekmē Latvijas Civillikums pieļauj tiesiska darījuma taisītāja gribas izteikumu arī ar darbībām, kas uzskatāmas par klusējot izdarītu gribas izteikumu (t. s. konkludentās darbības), – šīm darbībām jābūt tādām, no kurām var droši secināt gribas esamību. Tāpat gribu var izteikt noteikti – ar vārdiem, mutiski

vai rakstiski [6, *CL 1428. p.*]. Papildus jānorāda, ka noteikti gribu var izteikt ar zīmēm, kam ir vārdu nozīme [6, *CL 1428. p.*], un klusējot, bez konkludentu darbību veikšanas – īpašos gadījumos, kad likums tieši pieprasa pārtraukt klusēšanu, lai to neatzītu par piekrišanu [6, *CL 1428. p.*; *CL 1430. p.*].

Kopumā tiesiska darījuma formas izvēle atstāta pašu lietas dalībnieku ieskatam, izņemot likumā īpaši norādītus gadījumus [6, *CL 1473. p.*].

Runājot tieši par sabiedrības līguma formas regulējumu, – Civillikums to atsevišķi nereglamentē, formas izvēli atstājot pašu līgumslēdzēju ziņā [6, sk. *CL 2241. p.*–*CL 2280. p.*]. Tas pats sakāms arī par Komerclikuma kā speciālā likuma regulējumu attiecībā uz sabiedrības līguma formu pilnsabiedrībās / komandītsabiedrībās [7, sk. *KoL 77. p.*–*KoL 133. p.*]. Tādējādi teorētiski šeit, līdzīgi kā Senajā Romā, iespējama sabiedrības līguma noslēgšana, piemēram, mutvārdos vai ar mantas ieguldīšanas – konkludentu darbību – palīdzību. Tomēr, ņemot vērā apstākli, ka saskaņā ar Latvijas Civillikumu darījuma rakstiska forma atšķirībā no romiešu prakses ir obligāts nosacījums, piemēram, prasības tiesībai uz darījuma pamata [6, *CL 1483. p. 4*]), šāda sabiedrības biedru rīcība diez vai būtu uzskatāma par lietderīgu. Tāpat no lietderības un faktu pierādīšanas viedokļa būtu novērtējams apstāklis, ka tieši rakstiska akta parakstīšana uzskatāma par pierādījumu parakstītāja piekrišanai aktam, ja tā saturs parakstītājam bijis zināms un ja viņam tiesiskā darījumā, uz kuru akts attiecas, ir personīga interese un ierunas tiesība [6, *CL 1431. p.*].

Secinājumi

Kopumā secināms – seno romiešu iedibinātie legālie principi, līdzīgi kā citās kontinentālās Eiropas tiesību zemēs, raduši pielietojumu arī Latvijas Republikas likumdošanā. Minētais fenomens uzskatāms par romiešu aizsākto tiesisko tradīciju recepcijas un turpmākas attīstības rezultātu un vērojams, pētot romiešu tiesību pirmavotus par sabiedrības līguma tiesisko regulējumu.

Romisko principu ietekme saskatāma, piemēram, Latvijas Civillikuma specifiskajās normās, kas pasludina par spēkā neesošiem tādus darījumus, kuru priekšmets ir neatļauta un nepieklājīga darbība ar reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem pretēju mērķi, vai darbība, kas vērsta uz likuma apiešanu (D 17.2.57; D 18.1.35.2; D 46.1.70.5; D 27.3.1.14; D 48.10.1 pr. vs *CL 1415. p.*; *CL 1592. p.*).

Tāpat Latvijas civiltiesībās pārņemta romiešu koncepcija par nepieciešamību novērst tiesiska darījuma dalībnieku maldības (D 44.7.57 vs *CL 1440. p.*; *CL 1445. p.*) un viltus (*dolus* – lat. val.) pielietošanas (D 4.3.1.2; D.4.3.1.3 vs *CL 1459. p.* / D 17.2.3.3; D 4.4.16.1 vs *CL 1461. p.*) negatīvo ietekmi.

Līdzīgi pārņemti romiešu tiesību principi attiecībā uz līgumos ietveramajiem nosacījumiem (C 4.37.6 vs *CL 1548. p.*; *CL 1549. p.*; *CL 1551. p.*) un termiņiem (D 17.2.1. pr. vs *CL 1548. p.*; *CL 1551. p.*; *CL 1579. p.*), tostarp attiecībā uz sabiedrību darbības laika intervāliem (D 17.2.1. pr. vs *CL 2242. p.*; *KoL 100. p. 1*).

Turklāt Latvijas likumdošana satur romiska rakstura idejas par tiesisku darījumu formām (D 17.2.4 pr. D 44.7.2.1; D 44.7.2.2 vs *CL 1428. p.*) un rakstiskā formā noslēgtiem tiesiskiem darījumiem piešķiramajām īpašajām priekšrocībām (C 8.17.11 pr. vs *CL 1483. p. 4*); *CL 1431. p.*).

Tādējādi seno romiešu tiesiskās kultūras sasniegumi turpina kalpot arī mūsdienu Latvijas Republikas modernās sabiedrības vajadzību nodrošināšanai.

Pētījums tapis kā atsevišķs darbs no autora realizētā romiešu privāttiesību pirmavotu pētījuma, kas veikts promocijas darba “Kapitāla apvienošana romiešu tiesībās un to ietekme uz mūsdienu Latvijas Republikas tiesību institūtiem” (aizstāvēts 18.08.2015., RSU Juridiskās zinātnes promocijas padomes lēmums) tapšanas gaitā.



Roman Partnership Agreement (*Societa*) and Roman Legal Principles in the Law of Modern Latvia

Abstract

The article deals with the results of the author's research performed on the original sources of the legal regulation of Roman Law, mainly, Roman partnership agreement (*societa* – Latin) in relation to the principles of interconnections between the above mentioned regulation and the legislative acts of modern Latvia. The influence of Roman legal principles in relation to the regulation of an impermissible or indecent action has been pointed out, the purpose of which is contrary to religion, laws or moral principles – it may not be the subject-matter of a lawful transaction; such a transaction is void; there have also been emphasised such concepts as “mistake”, “fraud”, “conditions”, “terms” and “form of lawful transaction”, which are based on the Roman Law and included into the Civil Law of the Republic of Latvia. Latvian researchers have not studied the above mentioned problems in relation to these aspects; the author has not found any publication in Latvian concerning these issues. Thus, the research might be a particular contribution to the development of national jurisprudence.

Keywords: Roman Law, Roman partnership, Civil Law of the Republic of Latvia.

Literatūra

1. Apsītis, A., Joksts, O. Noziedzīgs nodarījums zādzība (*furtum*) romiešu tiesību kontekstā. *Administratīvā un Kriminālā Justīcija*, 2013; 1 (62), ISSN 1407-2971, 12. lpp.
2. Krueger, P. *Corpus Iuris Civilis, Editio Stereotypia Octava, Volumen Secundum, Codex Iustinianus, Recognovit Paulus Krueger (Corpus Iuris Civilis, 8. stereotipais izdevums, 2. sējums, Justiniāna Kodekss, rediģējis Pauls Krīgers.)* Berlīne: Weidmannos, 1906. 177, 343. Iegūts no:

Allars Apsītis. Romiešu sabiedrības (societa) līgums un romiešu tiesiskie principi mūsdienu Latvijas tiesībās

<http://fama2.us.es/fde/ocr/2007/corpusIurisCivilisCodexIustinianus.pdf>, 207, 373 [sk. 05.10.2015.]

3. Krueger, P., Mommsen, T. *Iustiniani Digesta. Corpus Iuris Civilis, Editio Stereotypia Quinta Decima, Volumen Primum, Institutiones, Recognovit Paulus Krueger, Digesta, Recognovit Theodorus Mommsen, Retractavit Paulus Krueger. (Justiniāna Digestas. Corpus Iuris Civilis, 15. stereotipais izdevums, 1. sējums, Institūcijas, rediģējis Pauls Krīgers, Digestas, rediģējis Teodors Momsens, atkārtoti pārlūkojis Pauls Krīgers.)* Berlīne: Weidmannos, 1928, 82–85, 83, 88, 256, 259, 265, 400, 764, 768, 793, 854, 913. Iegūts no: <http://fama2.us.es/fde/ocr/2006/corpusIurisCivilisT1InstitutionesDigesta.pdf>, 165–168, 166, 171, 339, 342, 348, 483, 847, 851, 876, 937, 996 [sk. 05.10.2015.].
4. Krueger, P., Mommsen, T. *Iustiniani Institutiones. Corpus Iuris Civilis, Editio Stereotypia Quinta Decima, Volumen Primum, Institutiones, Recognovit Paulus Krueger, Digesta, Recognovit Theodorus Mommsen, Retractavit Paulus Krueger (Justiniāna Institūcijas. Corpus Iuris Civilis, 15. stereotipais izdevums, 1. sējums, Institūcijas, rediģējis Pauls Krīgers, Digesta, rediģējis Teodors Momsens, atkārtoti pārlūkojis Pauls Krīgers.)* Berlīne: Weidmannos, 1928. 14. Iegūts no: <http://fama2.us.es/fde/ocr/2006/corpusIurisCivilisT1InstitutionesDigesta.pdf>, 37 [sk. 05.10.2015.].
5. Smith, W. *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities. (Grieķu un romiešu antikās pasaules vārdnīca)* London: John Murray, 1875. P. 207.
6. Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. 28.01.1937. likums. *Valdības Vēstnesis*, 46, 26.02.1937. Ar grozījumiem, 01.01.2014. redakcija.
7. 13.04.2000. likums “Komerclikums”. *Latvijas Vēstnesis*, 158/160 (2069/2071), ar grozījumiem, 04.06.2015. redakcija.